



Zbornik sudske prakse

MIŠLJENJE NEZAVISNOG ODVJETNIKA
YVESA BOTA
od 25. studenoga 2015.¹

Predmet C-441/14

**Dansk Industri (DI), djelujući za Ajos A/S,
protiv
nasljednikâ Karstena Eigila Rasmussena**

(zahtjev za prethodnu odluku koji je uputio Højesteret (Vrhovni sud, Danska))

„Zahtjev za prethodnu odluku – Socijalna politika – Direktiva 2000/78/EZ – Načelo nediskriminacije na temelju dobi – Načela pravne sigurnosti i zaštite legitimnih očekivanja – Spor između pojedinaca – Uloga nacionalnog suda – Obveza usklađenog tumačenja – Tumačenje contra legem“

1. Ovaj zahtjev za prethodnu odluku odnosi se na tumačenje načela nediskriminacije na temelju dobi, pravne sigurnosti i zaštite legitimnih očekivanja.

2. Podnesen je nakon što je Sud u svojoj presudi *Ingeniørforeningen i Danmark* (C-499/08, EU:C:2010:600) presudio da je članak 2. i članak 6. stavak 1. Direktive Vijeća 2000/78/EZ od 27. studenoga 2000. o uspostavi općeg okvira za jednako postupanje pri zapošljavanju i obavljanju zanimanja² potrebno tumačiti u smislu da im se protivi nacionalni propis na temelju kojeg radnici koji ispunjavaju uvjete za primanje starosne mirovine koju njihov poslodavac isplaćuje na temelju mirovinskog sustava kojemu su pristupili prije nego što su navršili 50 godina ne mogu, samo iz tog razloga, imati pravo na posebnu otpremninu čija je svrha da se radnicima s više od dvanaest godina radnog staža u poduzeću pomogne pronaći novi posao.

3. U sporu koji je doveo do te presude sudjelovali su zaposlenik i poslodavac u javnom sektoru. U ovom predmetu suprotstavljene su dvije privatne osobe, koje se ne slažu oko isplate otpremnine, zbog čega je Sudu ponovno postavljeno pitanje o tome kako nacionalni sudovi trebaju primjenjivati pravo Unije u kontekstu sporova između pojedinaca.

4. U ovom su predmetu suprotstavljene Dansk Industri (DI), koji djeluje za Ajos A/S³, i nasljednici K. E. Rasmussena, a spor se tiče činjenice da je Ajos odbio isplatiti otpremninu K. E. Rasmussenu.

5. U ovom ću mišljenju izložiti razloge zašto je, u okviru ovog predmeta, sud koji je uputio zahtjev i pred kojim se vodi spor između pojedinaca na koje se primjenjuje Direktiva 2000/78, kada primjenjuje odredbe svojeg nacionalnog prava, dužan protumačiti te odredbe na način da se mogu primijeniti u skladu s tekstom i ciljem te direktive. Nadalje, objasnit ću zašto smatram da postojanje ustaljene

1 — Izvorni jezik: francuski

2 — SL L 303, str. 16. (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 5., svezak 1., str. 69.)

3 — U daljnjem tekstu: Ajos

nacionalne sudske prakse koja nije u skladu s Direktivom 2000/78 ne predstavlja prepreku tome da sud koji je uputio zahtjev provede obvezu usklađenog tumačenja. Osim toga, istaknut ću da se, u okolnostima poput onih iz predmeta u glavnom postupku, ispunjenje te obveze ne protivi ni načelu pravne sigurnosti ni načelu zaštite legitimnih očekivanja.

I – Pravni okvir

A – Direktiva 2000/78

6. U skladu s člankom 1. Direktive 2000/78, njezina je svrha „utvrditi opći okvir za borbu protiv diskriminacije na temelju vjere ili uvjerenja, invaliditeta, dobi ili spolnog opredjeljenja u vezi sa zapošljavanjem i obavljanjem zanimanja, kako bi se u državama članicama ostvarila primjena načela jednakog postupanja”.

7. Članak 2. te direktive glasi:

„1. Za potrebe ove Direktive ‚načelo jednakog postupanja’ znači nepostojanje bilo kakve izravne ili neizravne diskriminacije na temelju bilo kojeg od razloga iz članka 1.

2. Za potrebe stavka 1.:

(a) smatra se da se radi o izravnoj diskriminaciji u slučaju kada se prema jednoj osobi postupa lošije nego prema drugoj osobi ili je došlo do takvog postupanja ili je moglo doći do takvog postupanja u sličnim situacijama, zbog bilo kojeg od razloga iz članka 1.;

[...]”

8. Članak 6. navedene direktive glasi:

„1. Neovisno o članku 2. stavku 2., države članice mogu predvidjeti da se različito postupanje na temelju dobi neće smatrati diskriminacijom, ako su, u kontekstu nacionalnog prava, te razlike objektivno i razumno opravdane legitimnim ciljem, uključujući legitimnu politiku zapošljavanja, tržište rada i strukovno obrazovanje te ako su načini ostvarivanja tog cilja primjereni i nužni. Takvo različito postupanje može, između ostalog, uključivati:

(a) postavljanje posebnih uvjeta za pristup zapošljavanju i strukovnom osposobljavanju, za zapošljavanje i obavljanje zanimanja, uključujući uvjete u pogledu otkaza i naknada za rad, za mlade osobe, starije radnike i osobe koje su dužne skrbiti o drugima, radi poticanja njihove strukovne integracije ili osiguranja njihove zaštite;

(b) određivanje minimalnih uvjeta u pogledu dobi, radnog iskustva ili godina provedenih u službi za pristup zapošljavanju ili određenim prednostima vezanim uz zaposlenje;

[...]”

B – Dansko pravo

9. U članku 2.a Zakona o zaposlenicima (lov om retsforholdet mellem arbejdsgivere og funktionærer (funktionærloven)) utvrđene su odredbe o posebnoj otpremnini navedene u nastavku:

„1. Ako poslodavac otkáže ugovor o radu zaposleniku koji je radio za isto poduzeće bez prekida 12, 15 ili 18 godina, dužan mu je prilikom njegova odlaska isplatiti otpremninu u odgovarajućem iznosu jedne, dvije ili tri mjesečne plaće.

2. Odredbe stavka 1. ne primjenjuju se ako zaposlenik u trenutku odlaska postaje korisnik mirovine prema općim propisima^[4].

3. Ako zaposlenik u trenutku odlaska postane korisnik starosne mirovine koju isplaćuje poslodavac, a predmetnom je sustavu mirovinskog osiguranja pristupio prije nego što je navršio 50 godina, otpremnina se ne isplaćuje.

[...]”

10. Højesteret (Vrhovni sud) ističe da je Kraljevina Danska prenijela Direktivu 2000/78 u svoje zakonodavstvo donošenjem Zakona br. 1417 o izmjeni Zakona o načelu nediskriminacije na tržištu rada (lov nr. 1417 om ændring af lov om forbud mod forskelsbehandling på arbejdsmarkedet m.v.) od 22. prosinca 2004.⁵

11. Sud koji je uputio zahtjev osim toga navodi da je, od donošenja članka 2.a Zakona o zaposlenicima iz 1971., donio nekoliko odluka o tumačenju stavka 3. tog članka, posebice nakon izmjene Zakona o zabrani diskriminacije iz 2004. U presudi od 17. siječnja 2014.⁶, u kojoj je zauzeo stajalište o posljedicama presude Suda Ingeniørforeningen i Danmark (C-499/08, EU:C:2010:600) o načinu na koji poslodavci u javnom sektoru primjenjuju članak 2.a stavak 3. Zakona o zaposlenicima, sud koji je uputio zahtjev izjasnio se o sudskoj praksi koja se odnosi na tu odredbu i posljedicama te presude kako je navedeno u nastavku:

„Prema ustaljenoj sudskoj praksi (i najnovijoj presudi Vrhovnog suda objavljenoj u UfR 2008.1892), članak 2.a stavak 3. Zakona o zaposlenicima tumači se na način da radnik nema pravo na otpremninu ako ostvaruje uvjete za starosnu mirovinu [...], neovisno o tome je li se privremeno odrekao prava na korištenje starosne mirovine kako bi nastavio s profesionalnom karijerom. Predmetna zakonodavna odredba nije izmijenjena nakon presude Ingeniørforeningen i Danmark [(C-499/08, EU:C:2010:600)]; međutim, nakon te presude poslodavac u javnom sektoru ne može je primjenjivati ako radnik pokazuje namjeru da se privremeno odrekne korištenja prava na starosnu mirovinu kako bi nastavio s profesionalnom karijerom.”

II – Glavni postupak i prethodna pitanja

12. K. E. Rasmussen dobio je otkaz i napustio je svoje radno mjesto u društvu Ajos krajem lipnja 2009. Budući da je u navedenom poduzeću radio od 1. lipnja 1984., načelno je imao pravo na otpremninu u iznosu od tri mjesečne plaće, na temelju članka 2.a stavka 1. Zakona o zaposlenicima. Međutim, budući da je u trenutku odlaska imao 60 godina i da je imao pravo na starosnu mirovinu koju mu je morao

4 — Za način na koji je Sud protumačio Direktivu 2000/78 u odnosu na članak 2.a stavak 2. Zakona o zaposlenicima vidjeti presudu Ingeniørforeningen i Danmark (C-515/13, EU:C:2015:115)

5 — U daljnjem tekstu: Zakon o zabrani diskriminacije

6 — Predmet 96/2013 i dr. (UfR 2014.1119)

isplaćivati njegov poslodavac na temelju sustava kojem je pristupio prije nego što je navršio 50 godina, na temelju odredbe članka 2.a stavka 3. navedenog zakona, kako je protumačen prema ustaljenoj nacionalnoj sudskoj praksi, nije mogao tražiti takvu otpremninu iako je nakon odlaska iz Ajosa ostao na tržištu rada.

13. U ožujku 2012. Dansk Formands Forening je, u ime K. E. Rasmussena, podnio tužbu protiv Ajosa radi isplate otpremnine u iznosu od tri mjesečne plaće predviđene u članku 2.a stavku 1. Zakona o zaposlenicima. Taj se sindikat pritom oslanjao na presudu Ingeniørforeningen i Danmark (C-499/08, EU:C:2010:600).

14. Søm- og Handelsretten (Sud za pomorske i trgovačke predmete) je 14. siječnja 2014. prihvatio zahtjev za isplatu predmetne otpremnine koji su u ime K. E. Rasmussena, koji je u međuvremenu preminuo, podnijeli njegovi nasljednici. Taj je sud zaključio da iz presude Ingeniørforeningen i Danmark (C-499/08, EU:C:2010:600) proizlazi da je članak 2.a stavak 3. Zakona o zaposlenicima protivan Direktivi 2000/78 i utvrdio da je prijašnje nacionalno tumačenje te odredbe bilo u suprotnosti s općim načelom nediskriminacije na temelju dobi, predviđenim u pravu Unije.

15. Ajos je protiv te presude podnio žalbu Højesteretu (Vrhovni sud). U prilog svojoj žalbi istaknuo je da bi tumačenje članka 2.a stavka 3. Zakona o zaposlenicima koje bi bilo u skladu s presudom Ingeniørforeningen i Danmark (C-499/08, EU:C:2010:600) bilo *contra legem*. On također tvrdi da se primjena tako jasnog i nedvosmislenog pravila koje je propisano u članku 2.a stavku 3. navedenog zakona ne može odbiti na temelju općeg načela prava Unije o nediskriminaciji na temelju dobi jer bi se inače povrijedila načela zaštite legitimnih očekivanja i pravne sigurnosti.

16. Nasljednici K. E. Rasmussena ostaju pri zahtjevu za isplatu otpremnine na temelju članka 2.a stavka 1. Zakona o zaposlenicima i traže naknadu štete na temelju članka 7. Zakona o zabrani diskriminacije.

17. U svojoj odluci kojom upućuje prethodno pitanje Højesteret (Vrhovni sud) podsjeća da iz presude Dominguez (C-282/10, EU:C:2012:33) proizlazi da u odnosima između privatnih osoba nije moguće priznati izravni učinak odredaba direktive. U okviru spora između pojedinaca, mogući sukob između odredbe nacionalnog prava i direktive rješava se tumačenjem odredbe nacionalnog prava u skladu s pravom Unije. Međutim, načelo usklađenog tumačenja poznaje granice i ne može služiti kao temelj tumačenja nacionalnog prava *contra legem*. U konkretnom slučaju, u skladu s ustaljenom nacionalnom sudskom praksom, usklađeno tumačenje članka 2.a stavka 3. Zakona o zaposlenicima bilo bi *contra legem*.

18. Stoga valja ispitati može li se opće načelo prava Unije, kao što je načelo nediskriminacije na temelju dobi, istaknuti protiv privatnog poslodavca radi plaćanja otpremnine predviđene u danskom pravu iako je navedeni poslodavac na temelju tog prava izuzet od te obveze. Pritom se u ovom predmetu također postavlja pitanje u kojoj mjeri nepisano načelo prava Unije može spriječiti pojedinca da se pozove na nacionalnu zakonodavnu odredbu.

19. U svrhu pristupanja ispitivanju potrebno je utvrditi ima li, u tom pogledu, načelo nediskriminacije na temelju dobi jednak sadržaj i jednak opseg kao Direktiva 2000/78 ili ona predviđa širu zaštitu protiv diskriminacije na temelju dobi, nego u slučaju zaštite koja proizlazi iz navedenog načela.

20. Sud koji je uputio zahtjev također želi znati, s jedne strane, može li se načelo nediskriminacije na temelju dobi, kao što bi proizlazilo iz presuda Mangold (C-144/04, EU:C:2005:709) i Küçükdeveci (C-555/07, EU:C:2010:21), izravno primijeniti u odnosima između pojedinaca i, s druge strane, na koji se način mora odvagnuti izravna primjena tog načela s načelom pravne sigurnosti, kao i s njime povezanim načelom zaštite legitimnih očekivanja.

21. Sud koji je uputio zahtjev se, osim toga, pita dopušta li pravo Unije, u situaciji poput one u predmetu iz glavnog postupka, nacionalnom sudu da odvagane, s jedne strane, načelo nediskriminacije na temelju dobi i, s druge strane, načelo pravne sigurnosti i načelo zaštite legitimnih očekivanja te da zaključi da načelo pravne sigurnosti mora prevladati nad načelom nediskriminacije na temelju dobi tako da bi poslodavac, u skladu s nacionalnim pravom, bio izuzet od obveze plaćanja otpremnine.

22. S tim u vezi, sud koji je uputio zahtjev još se pita može li se činjenica da zaposlenik može, ovisno o slučaju, tražiti naknadu štete od danske države zbog neusklađenosti danskog zakonodavstva s pravom Unije uzeti u obzir u okviru takvog vaganja.

23. U tim je okolnostima Højesteret (Vrhovni sud) odlučio prekinuti postupak i uputiti Sudu sljedeća prethodna pitanja:

- „1. Protivi li se općem načelu prava Europske unije o nediskriminaciji na temelju dobi pravni propis poput onoga iz danskog zakonodavstva, prema kojem zaposlenici nisu ovlašteni na otpremninu ako su ovlašteni na starosnu mirovinu koju im njihov poslodavac plaća na temelju mirovinskog sustava kojemu su pristupili prije nego što su navršili 50 godina, neovisno o tome hoće li odlučiti ostati na tržištu rada ili otići u mirovinu?
2. Je li u skladu s pravom Europske unije da danski sud – u sporu u kojem zaposlenik od privatnog poslodavca traži plaćanje otpremnine od čijeg je plaćanja potonji izuzet prema nacionalnom pravu navedenom u prvom pitanju, a što je protivno općem načelu prava Unije o nediskriminaciji na temelju dobi – izvrši vaganje tog načela i njegova izravnog učinka s načelom pravne sigurnosti i s njime povezanim načelom zaštite legitimnih očekivanja te da nakon toga zaključi da načelo pravne sigurnosti mora prevladati nad načelom nediskriminacije na temelju dobi tako da bi poslodavac prema nacionalnom pravu bio izuzet od obveze plaćanja otpremnine? Isto tako, postavlja se pitanje treba li, pri donošenju odluke o mogućnosti takvog vaganja, uzeti u obzir činjenicu da zaposlenik, ovisno o okolnostima, od Danske države može tražiti naknadu štete zbog neusklađenosti njezina zakonodavstva s pravom Europske unije?”

III – Analiza

24. Prije iznošenja analize pitanja koja je postavio sud koji je uputio zahtjev valja podsjetiti što je Sud presudio u svojoj presudi *Ingeniørforeningen i Danmark* (C-499/08, EU:C:2010:600).

25. Sud je u toj presudi bio pozvan odlučiti treba li članak 2. i članak 6. stavak 1. Direktive 2000/78 tumačiti na način da im se protivi nacionalni propis na temelju kojeg zaposlenici, samo zato što ispunjavaju uvjete za starosnu mirovinu koju njihov poslodavac plaća na temelju mirovinskog sustava kojemu su pristupili prije nego što su navršili 50 godina, nisu ovlašteni na posebnu otpremninu čija je svrha da zaposlenicima koji su bili više od dvanaest godina zaposleni u poduzeću pomogne pri ponovnom uključivanju na tržište rada.

26. Podsjećam da iz članka 2.a stavka 1. Zakona o zaposlenicima proizlazi da zaposlenik koji je radio za isto poduzeće bez prekida 12 godina, 15 godina ili 18 godina ima pravo na otpremninu. Iznimno od prethodno navedenoga, člankom 2.a stavkom 3. tog zakona predviđeno je da se, ako zaposlenik u trenutku odlaska postane korisnik starosne mirovine koju isplaćuje njegov poslodavac, a predmetnom je sustavu mirovinskog osiguranja pristupio prije nego što je navršio 50 godina, otpremnina ne isplaćuje.

27. Valja istaknuti da je Sud u svojem predstavljanju danskog zakonodavstva spomenuo objašnjenje koje je dao Vestre Landsret (žalbeni sud zapadne regije), u kojemu se navodi da se „prema ustaljenoj nacionalnoj sudskoj praksi, pravo na isplatu posebne otpremnine ne primjenjuje [...] ako je privatnim mirovinskim sustavom, u koji je poslodavac uplaćivao doprinose, predviđena isplata starosne mirovine

u trenutku odlaska, čak i ako zaposlenik ne želi koristiti to pravo na mirovinu”⁷.

28. Sud je ocijenio da je predmetnim nacionalnim zakonodavstvom predviđeno različito postupanje koje se izravno temelji na kriteriju dobi u smislu povezanih odredbi članka 1. i članka 2. stavka 2. točke (a) Direktive 2000/78⁸. Ocijenio je da se načelno može smatrati da cilj zaštite radnika koji su ostvarili značajan staž u poduzeću te pružanja pomoći tim radnicima u pronalasku novog zaposlenja koji se želi ostvariti posebnom otpremninom može opravdavati takvu razliku u postupanju na temelju dobi⁹.

29. Osim toga, Sud je ocijenio da se „ograničavanje isplate otpremnine samo na radnike koji u trenutku otkaza nemaju pravo na starosnu mirovinu za koju je poslodavac uplaćivao doprinose ne čini [...] nerazumnim s obzirom na cilj kojemu teži zakonodavac, a koji se odnosi na veću zaštitu radnika kod kojih se pronalazak novog zaposlenja pokazuje otežanim zbog njihova staža u poduzeću”¹⁰. Nadalje, Sud je istaknuo da je „[č]lankom 2.a stavkom 3. Zakona o zaposlenicima također omogućeno ograničavanje mogućnosti zloruporabe na način da se radnika koji namjerava stupiti u mirovinu sprečava da iskoristi naknadu zamišljenu kao pomoć tijekom traženja novog posla”¹¹. Sud je na temelju toga zaključio da se „čini [...] da ta odredba nije očito neprimjerena za postizanje legitimnog cilja politike zapošljavanja koji želi ostvariti zakonodavac”¹².

30. Sud je potom provjerio prekoračuje li predmetna mjera ono što je potrebno za postizanje cilja kojemu teži zakonodavac. U tom je smislu napravio sljedeću razliku.

31. S jedne strane, strogo se pridržavajući formulacije članka 2.a stavka 3. Zakona o zaposlenicima, Sud je ocijenio da ta odredba, „budući da [se njome] isključuje mogućnost isplate posebne otpremnine radnicima koji u trenutku otkaza ostvaruju pravo na starosnu mirovinu od svojeg poslodavca, ne premašuje ono što je potrebno za postizanje ciljeva koji se [njome] žele pomiriti”¹³.

32. S druge strane, Sud je uzeo u obzir objašnjenje Vestre Landsret (žalbenog suda zapadne regije) o dosegu članka 2.a stavka 3. Zakona o zaposlenicima utvrđenom ustaljenom nacionalnom sudskom praksom, prema kojoj su osobe koje će doista primati starosnu mirovinu od svojeg poslodavca izjednačene s osobama koje ispunjavaju uvjete za primanje takve mirovine. U tom je smislu ocijenio da se, „s obzirom na činjenicu da njime nije dopuštena mogućnost plaćanja posebne otpremnine radniku koji se, iako ispunjava uvjete za starosnu mirovinu koju plaća poslodavac, namjerava privremeno odreći korištenja tog prava kako bi nastavio s profesionalnom karijerom, člankom 2.a stavkom 3. Zakona o zaposlenicima nanosi pretjerana šteta legitimnim očekivanjima radnika koji se nalaze u takvoj situaciji i prekoračuje ono što je potrebno za postizanje ciljeva socijalne politike koji se žele ostvariti tom odredbom”¹⁴. Stoga Sud smatra da razlika u postupanju koja proizlazi iz te odredbe ne može biti opravdana na temelju članka 6. stavka 1. Direktive 2000/78¹⁵.

7 — Presuda Ingeniørforeningen i Danmark (C-499/08, EU:C:2010:600, t. 9.)

8 — *Ibid.* (t. 24.)

9 — *Ibid.* (t. 31.)

10 — *Ibid.* (t. 34.)

11 — *Idem*

12 — Presuda Ingeniørforeningen i Danmark (C-499/08, EU:C:2010:600, t. 35.)

13 — *Ibid.* (t. 40.)

14 — *Ibid.* (t. 47.)

15 — *Ibid.* (t. 48.)

33. Danska vlada u svojem očitovanju ističe da se presuda Ingeniørforeningen i Danmark (C-499/08, EU:C:2010:600) odnosi na odnos između zaposlenika i poslodavca u javnom sektoru, odnosno na vertikalni odnos. Iz navedenoga ta vlada zaključuje da se Sud u toj presudi nije izjasnio o tome može li se, s obzirom na pravo Unije, članak 2.a stavak 3. Zakona o zaposlenicima, unatoč njegovoj neprimjenjivosti na odnose između zaposlenika i poslodavaca u javnom sektoru, i dalje primjenjivati u potpuno horizontalnom odnosu između zaposlenika i privatnog poslodavca.

34. Smatram da se iz presude Ingeniørforeningen i Danmark (C-499/08, EU:C:2010:600) općenito može zaključiti da članak 2.a stavak 3. Zakona o zaposlenicima, kako su ga protumačili nacionalni sudovi, nije u skladu s člankom 2. i člankom 6. stavkom 1. Direktive 2000/78. Iako se spor koji je doveo do predmeta povodom kojeg je donesena ta presuda vodio između zaposlenika i poslodavca u javnom sektoru, iz njega proizlazi da se ta nacionalna odredba jednostavno ne može primjenjivati u odnosima između zaposlenika i poslodavaca, neovisno o tome jesu li ti odnosi uređeni javnim ili privatnim pravom. Suprotno bi stajalište dovelo do ograničenja područja primjene te presude na samo jednu kategoriju pravnih odnosa, a to su oni uređeni javnim pravom.

35. Dakle, tumačenjem Direktive 2000/78 koje je Sud primijenio u svojoj presudi Ingeniørforeningen i Danmark (C-499/08, EU:C:2010:600) istaknuti su razlozi zašto valja smatrati da je članak 2.a stavak 3. Zakona o zaposlenicima, kako su ga protumačili nacionalni sudovi, protivan Direktivi 2000/78. Ti su razlozi primjenjivi neovisno o naravi predmetnog pravnog odnosa, odnosno neovisno o tome je li taj odnos uređen javnim ili privatnim pravom.

36. U okviru sporova između pojedinaca primjena rješenja koje je Sud utvrdio u toj presudi dovodi u očima suda koji je uputio zahtjev do određenih teškoća, zbog čega je postavljeno ovo prethodno pitanje.

37. Sud koji je uputio zahtjev smatra da primjena rješenja koje je ponudio Sud ne dovodi do problema ako je poslodavac osoba iz javnog sektora. Taj sud naime tvrdi da se u tom slučaju sukob između članka 2.a stavka 3. Zakona o zaposlenicima i Direktive 2000/78 može riješiti zahvaljujući činjenici da se zaposlenik može pozvati na tu Direktivu i njezine odredbe, pod uvjetom da se čine bezuvjetnima i dovoljno preciznima, zbog čega se u konkretnom slučaju može isključiti primjena članka 2.a stavka 3. Zakona o zaposlenicima.

38. S druge strane, sud koji je uputio zahtjev podsjeća da u odnosima između privatnih osoba nije moguće priznati izravan učinak odredaba direktive. U tim okolnostima ističe da se mogući sukob između odredbe nacionalnog prava i direktive može riješiti, koliko god je to moguće, tumačenjem predmetne nacionalne odredbe u smislu koji je u skladu s predmetnom direktivom radi smanjivanja vidljivog proturječja između dviju normi. Međutim, taj sud ističe da načelo usklađenog tumačenja poznaje određene granice te, posebice, da ne može služiti kao temelj tumačenja nacionalnog prava *contra legem*.

39. Prema mišljenju tog suda, takvo ograničenje naime postoji u ovom predmetu, zbog čega, u skladu sa sudskom praksom koja proizlazi iz presuda Mangold (C-144/04, EU:C:2005:709) i Küçükdeveci (C-555/07, EU:C:2010:21), za rješavanje glavnog spora u kojemu su suprotstavljene dvije privatne osobe valja pribjeći načelu nediskriminacije na temelju dobi. Primjenom tog načela, za sud koji je uputio zahtjev nastao bi problem odvagivanja tog načela s načelima pravne sigurnosti i zaštite legitimnih očekivanja.

40. Čini mi se da način razmišljanja na kojemu sud koji je uputio zahtjev temelji svoja pitanja odgovara, barem djelomično, posljednjim promjenama sudske prakse Suda u pogledu primjene načela nediskriminacije na temelju dobi u okviru sporova između pojedinaca. Naime, s obzirom na ustrajno odbijanje Suda da prizna izravan horizontalni učinak direktiva, pribjegavanje općem pravnom načelu u skladu je s tom sudskom praksom. U tom smislu podsjećam da Sud u sporovima između pojedinaca dosljedno presuđuje da direktiva ne može sama po sebi stvarati obveze za pojedinca pa se stoga u

odnosu na njega nije moguće pozivati na direktivu kao takvu¹⁶.

41. U tom smislu, iz sudske prakse Suda također proizlazi da direktive nisu u cijelosti bez učinka u okviru sporova između pojedinaca. Obvezom nacionalnih sudova da tumače svoje nacionalno pravo u skladu sa sadržajem i ciljevima direktiva tim se sudovima omogućuje da na neizravan način iskoriste njihove učinke u takvim sporovima.

42. Kad je riječ o ulozi nacionalnog suda pri donošenju odluke o sporu između pojedinaca u kojemu se čini da je predmetno nacionalno zakonodavstvo protivno pravu Unije, Sud je presudio da je „dužnost nacionalnih sudova da zajamče pravnu zaštitu koja za pojedince proizlazi iz odredbi prava Unije te da zajamči njihov puni učinak”¹⁷. Nadalje, „obveza država članica glede postizanja rezultata koji proizlazi iz direktive te njihova dužnost da poduzmu sve odgovarajuće mjere, opće ili posebne, potrebne da se osigura ispunjenje te obveze, odnosi se na sva tijela država članica, uključujući sudove kad je riječ o stvarima koje potpadaju pod njihovu nadležnost”¹⁸.

43. Iz navedenog proizlazi da „kada primjenjuju unutarnje pravo, nacionalni sudovi obvezni su ga protumačiti u najvećoj mogućoj mjeri u svjetlu teksta i svrhe direktive o kojoj je riječ kako bi se ostvario njome propisani cilj i time ispunili zahtjevi iz članka 288. trećeg stavka UFEU-a. Ta obveza usklađenog tumačenja nacionalnog prava imanentna je sustavu UFEU-a jer nacionalnim sudovima omogućuje da osiguraju, u okviru svojih nadležnosti, potpunu učinkovitost prava Unije prilikom rješavanja sporova koji se pred njima vode”¹⁹.

44. Ta obveza usklađenog tumačenja odnosi se na sva pravila nacionalnog prava²⁰, uključujući nacionalnu sudsku praksu²¹.

45. Sud je također naveo da „iako je nacionalnim pravom na temelju primjene metoda tumačenja koje priznaje to pravo u određenim okolnostima dopušteno tumačenje odredbe unutarnjeg pravnog poretka na način da se izbjegne sukob s drugim pravilom unutarnjeg prava ili da se u tu svrhu smanji područje primjene te odredbe tako da se primjenjuje samo u mjeri u kojoj je sukladna s tom normom, sud je obvezan primijeniti iste metode radi postizanja rezultata koji se želi ostvariti predmetnom direktivom”²².

46. Dakle, obvezom usklađenog tumačenja zahtijeva se da „nacionalni sudovi učine sve što je u njihovoj nadležnosti, uzimajući u obzir cjelokupno unutarnje pravo i primjenjujući metode tumačenja koje to pravo priznaje, kako bi se zajamčila puna djelotvornost predmetne direktive i kako bi se došlo do rješenja koje je u skladu sa željenim ciljem”²³.

16 — Vidjeti, među ostalim, presudu Dominguez (C-282/10, EU:C:2012:33, t. 37. i navedenu sudsku praksu). Vidjeti također u tom smislu presudu Association de médiation sociale (C-176/12, EU:C:2014:2, t. 36. i navedenu sudsku praksu)

17 — Vidjeti, među ostalim, presudu Küçükdeveci (C-555/07, EU:C:2010:21, t. 45. i navedenu sudsku praksu)

18 — *Ibid.* (t. 47. i navedena sudska praksa)

19 — Vidjeti, među ostalim, presudu Dominguez (C-282/10, EU:C:2012:33, t. 24. i navedenu sudsku praksu)

20 — Vidjeti, među ostalim, presudu Association de médiation sociale (C-176/12, EU:C:2014:2, t. 38. i navedenu sudsku praksu)

21 — Presuda Centrosteeel (C-456/98, EU:C:2000:402, t. 17.)

22 — Vidjeti, među ostalim, presudu Mono Car Styling (C-12/08, EU:C:2009:466, t. 63. i navedenu sudsku praksu)

23 — Vidjeti, među ostalim, presudu Dominguez (C-282/10, EU:C:2012:33, t. 27. i navedenu sudsku praksu)

47. Načelo nediskriminacije na temelju dobi postaje referentno pravilo koje omogućuje rješavanje sporova između pojedinaca neutraliziranjem primjene nacionalnog prava protivnog pravu Unije samo ako se pokaže nemogućim za nacionalne sudove da na taj način protumače nacionalno pravo u skladu s Direktivom 2000/78. Dakle, to načelo predstavlja palijativno rješenje za nepostojanje izravnog horizontalnog učinka Direktive 2000/78, kao i za nemogućnost nacionalnih sudova da tumače svoje nacionalno pravo u skladu s tom direktivom. Također napominjem da je Sud u najnovijoj sudskoj praksi jasno istaknuo prioritarnu ulogu koju namjerava dati obvezi usklađenog tumačenja²⁴.

48. Prije pribjegavanja načelu nediskriminacije na temelju dobi kao konačnom rješenju sukobâ između prava Unije i nacionalnog prava, nacionalni sudovi moraju dakle uredno provjeriti može li se njihovo unutarnje pravo protumačiti u skladu s Direktivom 2000/78.

49. U tom je smislu Sud istaknuo da zahtjev za usklađeno tumačenje nacionalnog prava poznaje određene granice. Dakle, obveza nacionalnog suda da se pozove na sadržaj i cilj direktive prilikom tumačenja i primjene relevantnih pravila unutarnjeg prava „ograničena je općim načelima prava, među ostalim načelom pravne sigurnosti, u smislu da ne može služiti kao temelj tumačenja nacionalnog prava *contra legem*”²⁵.

50. Slijedom toga, Sud pristupa tumačenju općeg načela prava koje se želi konkretizirati normom sekundarnog prava, u skladu s pristupom koji je primijenio u svojoj presudi Küçükdeveci (C-555/07, EU:C:2010:21), tek nakon što Sud na temelju podnesenih očitovanja primi na znanje da je nacionalni sud doista suočen s takvim ograničenjem. U slučaju sukoba između tog načela i nacionalnog prava Sud će nacionalnom sudu navesti da se može pozvati na to načelo u okviru spora između pojedinaca kako bi odbacio nacionalnu odredbu koja je protivna pravu Unije.

51. U ovom predmetu sud koji je uputio zahtjev smatra da ne može provesti tumačenje svojeg nacionalnog prava koje bi bilo u skladu s Direktivom 2000/78 jer bi inače proveo tumačenje svojeg nacionalnog prava *contra legem*.

52. Dakako, u skladu s ustaljenom sudskom praksom, tumačenje unutarnjeg prava dužnost je isključivo nacionalnih sudova²⁶. Na tim je sudovima dakle da u konačnici odluče može li se njihovo nacionalno pravo protumačiti u skladu s pravom Unije.

53. Unatoč tome, smatram da, ako iz očitovanja podnesenih Sudu u okviru prethodnog pitanja proizlazi da je jedini razlog zašto je nemoguće tumačenje nacionalnog prava u skladu s pravom Unije postojanje ustaljene nacionalne sudske prakse protivne pravu Unije, dužnost je Suda da obavijesti nacionalni sud može li on uzeti u obzir takav razlog. Drugim riječima, smatram da Sud postupa u okviru svoje nadležnosti kada precizira smisao koji valja dati ograničenju obveze usklađenog tumačenja koje je sam utvrdio, odnosno tumačenju *contra legem*. Duh suradnje između Suda i nacionalnih sudova koji stoji iza mehanizma prethodnog postupka iz članka 267. UFEU-a te koristan učinak tog postupka i djelotvorna primjena prava Unije podrazumijevaju da Sud ukaže sudu koji je uputio zahtjev na koji je način potrebno postupati u svrhu sprečavanja nepravilne uporabe ograničenja obveze usklađenog tumačenja koje predstavlja tumačenje nacionalnog prava *contra legem*.

54. Zbog toga pozivam Sud da pažljivo ispita razloge zašto sud koji je uputio zahtjev smatra da ne može provesti tumačenje svojeg nacionalnog prava koje bi bilo u skladu s Direktivom 2000/78.

24 — *Ibid.* (t. 23. u kojoj Sud najprije ističe da se „pitanje je li potrebno izuzeti iz primjene nacionalnu odredbu protivnu pravu Unije postaviti isključivo ako se ne pokaže mogućim nijedno usklađeno tumačenje te odredbe”). Vidjeti u tom smislu Simon, D., „La panacée de l'interprétation conforme: injection homéopathique ou thérapie palliative?”, *De Rome à Lisbonne: les juridictions de l'Union européenne à la croisée des chemins – Mélanges en l'honneur de Paolo Mengozzi*, Bruylant, Bruxelles, str. 279. Kako tvrdi autor, „Sud sve jasnije pridaje određeni tehnički prioritet metodi usklađenog tumačenja u odnosu na ostale implikacije nadređenosti” (str. 298.)

25 — Vidjeti, među ostalim, presudu *Mono Car Styling* (C-12/08, EU:C:2009:466, t. 61. i navedenu sudsku praksu). Vidjeti također u tom smislu presudu *Association de médiation sociale* (C-176/12, EU:C:2014:2, t. 39. i navedenu sudsku praksu)

26 — Vidjeti, među ostalim, presude *Adeneler i dr.* (C-212/04, EU:C:2006:443, t. 103.) i *Wilson* (C-506/04, EU:C:2006:587, t. 34.)

55. U tom smislu podsjećam da, kako je izričito naveo sud koji je uputio zahtjev, iz ustaljene nacionalne sudske prakse proizlazi, za što je posljednji primjer presuda koju je taj sud donio 17. siječnja 2014.²⁷, da se članak 2.a stavak 3. Zakona o zaposlenicima tumači na način da radnik nema pravo na otpremninu ako može iskoristiti pravo na starosnu mirovinu koju poslodavac isplaćuje na temelju mirovinskog sustava kojem je pristupio prije nego što je navršio 50 godina života, neovisno o tome što se odlučio privremeno se odreći korištenja prava na takvu mirovinu kako bi nastavio s profesionalnom karijerom. Sud koji je uputio zahtjev smatra da bi u takvim okolnostima tumačenje članka 2.a stavka 3. Zakona o zaposlenicima kojim bi ta odredba mogla biti usklađena s Direktivom 2000/78, kako je to protumačio Sud u svojoj presudi *Ingeniørforeningen i Danmark* (C-499/08, EU:C:2010:600), bilo tumačenje *contra legem*.

56. Upravo se na temelju ove pretpostavke sud koji je uputio zahtjev u oblikovanju svojih pitanja usredotočio na doseg načela nediskriminacije na temelju dobi u sporovima između privatnih osoba.

57. Stoga valja provjeriti je li ta pretpostavka, kako ju je primijenio sud koji je uputio zahtjev, točna.

58. Nasljednici K. E. Rasmussena u svojim očitovanjima ponajprije ističu da je konkretno moguće, na temelju usklađenog tumačenja, istodobno primijeniti članak 2.a stavak 3. Zakona o zaposlenicima i zabranu diskriminacije na temelju dobi predviđenu Direktivom 2000/78.

59. Nasljednici K. E. Rasmussena u tom smislu navode da je u nacionalnoj sudskoj praksi članak 2.a stavak 3. Zakona o zaposlenicima protumačen na način da izraz „postaje korisnik” („vil oppebære”) znači „može postati korisnik” („kan oppebære”). To se tumačenje temelji na ideji da odluka, o tome hoće li, ako to želi, aktivirati svoju mirovinu i time izgubiti pravo na otpremninu ili će odgoditi primanje mirovine i time sačuvati pravo na otpremninu, ne može ovisiti samo o volji otpuštenog zaposlenika. Stoga su sudovi uzeli u obzir pretpostavljenu namjeru nacionalnog zakonodavca da utvrdi objektivni kriterij za određivanje trenutka u kojem nestaje obveza isplate otpremnine zbog prava zaposlenika na primanje mirovine nakon odlaska.

60. Nasljednici K. E. Rasmussena osporavaju ocjenu suda koji je uputio zahtjev prema kojem je tumačenje članka 2.a stavka 3. Zakona o zaposlenicima na temelju kojeg ta odredba može biti usklađena s Direktivom 2000/78, kako je to Sud protumačio u svojoj presudi *Ingeniørforeningen i Danmark* (C-499/08, EU:C:2010:600), tumačenje *contra legem* jer, kako tvrde, takvo usklađeno tumačenje može nastupiti isključivo u okviru formulacije te odredbe.

61. Nasljednici K. E. Rasmussena u tom pogledu upućuju na mišljenje nezavisne odvjetnice Kokott u predmetu *Ingeniørforeningen i Danmark* (C-499/08, EU:C:2010:248). Naime, nakon što je podsjetila na pravilo prema kojem isključivo nacionalni sud ima ovlasti za tumačenje nacionalnog prava, nezavisna odvjetnica Kokott je u točki 84. mišljenja navela kako joj se čini da je „usklađeno tumačenje Direktive [2000/78] u ovom slučaju u cijelosti moguće”. U prilog svojem stajalištu navela je da „strogo shvaćanje iznimke immanentne članku 2.a stavku 3. [Zakona o zaposlenicima] prema sadašnjem stanju stvari počiva na tumačenju koje joj je dano danskom sudskom praksom. Formulacija te odredbe [...] također se može shvatiti na način da obuhvaća samo osobe koje će doista primati starosnu mirovinu, a da ne obuhvaća nužno i osobe koje samo mogu primati starosnu mirovinu”.

62. U istom je smislu, iako ne ulazi dublje u to rješenje, Europska komisija u svojem očitovanju istaknula da tumačenje nastalo nacionalnom sudskom praksom ne proizlazi nužno iz formulacije članka 2.a stavka 3. Zakona o zaposlenicima jer se čini da izraz „postaje korisnik” također može biti protumačen na način da radnik gubi svoje pravo na otpremninu samo u slučaju da se doista koristi svojim pravom na primanje starosne mirovine.

27 — Vidjeti bilješku 6. ovog mišljenja

63. Konačno, ističem kako se čini da ni sama danska vlada u svojem očitovanju podnesenom u okviru predmeta koji je doveo do presude *Ingeniørforeningen i Danmark* (C-499/08, EU:C:2010:600) ne smatra nemogućim tumačenje članka 2.a stavka 3. Zakona o zaposlenicima koje bi bilo u skladu s Direktivom 2000/78. Ona je naime navela kako bi, u slučaju da se Sud ne složi s njezinim stajalištem da je nacionalno pravo u skladu s tom direktivom, „nacionalni sud, u okviru tumačenja članka 2.a stavka 3. Zakona o zaposlenicima koje je u skladu s Direktivom [2000/78], morao provjeriti može li na taj način postići rezultat koji je u skladu s [tom] direktivom a da [tu odredbu] ne mora proglasiti neprimjenjivom na odnose između zaposlenika iz javnog sektora i njihovih poslodavaca”²⁸.

64. Taj mi se prijedlog čini posebno prikladnim jer metoda usklađenog tumačenja, u kontekstu predmeta koji je doveo do presude *Ingeniørforeningen i Danmark* (C-499/08, EU:C:2010:600) i ovog predmeta, omogućuje ograničavanje opsega članka 2.a stavka 3. Zakona o zaposlenicima na ono što izričito proizlazi iz formulacije te odredbe. S druge strane, rješenje koje se sastoji u potpunom odbacivanju primjene te odredbe ne bi bilo prikladno jer je Sud u toj presudi istaknuo samo neusklađenost s Direktivom 2000/78 tumačenja koje su nacionalni sudovi primijenili na članak 2.a stavka 3. Zakona o zaposlenicima.

65. Kako smo vidjeli, iz presude *Ingeniørforeningen i Danmark* (C-499/08, EU:C:2010:600) zapravo ne proizlazi da sam tekst članka 2.a stavka 3. Zakona o zaposlenicima nije u skladu s Direktivom 2000/78. Upravo suprotno, Sud u toj presudi priznaje da se ta odredba, ako se čita u doslovnom smislu, može opravdati ciljem zaštite zapošljavanja. Sud smatra da je upravo proširenje tog pravila u sudskoj praksi na radnike koji mogu primati starosnu mirovinu, bez provjere primaju li je doista, protivno Direktivi 2000/78. Prema tome, obrazloženjem Suda dovodi se u pitanje dosljednost nacionalnog pravila, kako su ga protumačili nacionalni sudovi: zašto radnicima koji se privremeno odriču korištenja svoje starosne mirovine kako bi nastavili profesionalnu karijeru uskratiti mjeru koja je namijenjena upravo za to da im pomogne pronaći posao?

66. U tim okolnostima, činjenica da je sud koji je uputio zahtjev primijenio tumačenje svojeg nacionalnog prava koje je u skladu s Direktivom 2000/78 predstavlja instrument koji je najprikladniji za rješavanje sukoba između tog prava i prava Unije jer se na taj način neutralizira smisao koji je nacionalna sudska praksa dala članku 2.a stavku 3. Zakona o zaposlenicima, koji se pokazao protivnim toj direktivi te se toj nacionalnoj odredbi daje smisao koji nije samo usklađen s njezinom formulacijom nego i s tom direktivom.

67. U tom pogledu valja razgraničiti situacije u kojima je takvo usklađeno tumačenje nemoguće, odnosno što se konkretno smatra tumačenjem *contra legem*.

68. Latinski izraz „*contra legem*” doslovno znači „protiv zakona”. Smatram da tumačenje *contra legem* valja shvatiti na način da predstavlja tumačenje koje je protivno samoj formulaciji predmetne nacionalne odredbe. Drugim riječima, nacionalni je sud suočen s preprekom u obliku tumačenja *contra legem* kad se čini da se jasna i nedvosmislena formulacija nacionalne odredbe ne može pomiriti s formulacijom direktive. Sud je stoga priznao da tumačenje *contra legem* predstavlja ograničenje obveze usklađenog tumačenja jer od nacionalnih sudova ne može zahtijevati da primjenjuju svoju funkciju tumača u toj mjeri da zamjenjuju zakonodavno tijelo.

69. Kako smo vidjeli, sud koji je uputio zahtjev ni u kojem se slučaju ne nalazi u takvoj situaciji. Naime, svojim tumačenjem članka 2.a stavka 3. Zakona o zaposlenicima koje bi bilo u skladu s Direktivom 2000/78, on ni na koji način ne bi bio prisiljen ponovno napisati tu nacionalnu odredbu. Stoga sud koji je uputio zahtjev ne bi zadirao u ovlasti nacionalnog zakonodavca.

70. Kad bi sud koji je uputio zahtjev primijenio usklađeno tumačenje, to bi podrazumijevalo samo da mora izmijeniti svoju sudsku praksu kako bi tumačenje koje je Sud primijenio na Direktivu 2000/78 u svojoj presudi *Ingeniørforeningen i Danmark* (C-499/08, EU:C:2010:600) dobilo puni učinak u nacionalnom pravnom poretku, ne samo u odnosima između poslodavaca i zaposlenika koji su uređeni javnim pravom nego i u odnosima koji su uređeni privatnim pravom.

71. Donošenjem odluke kojom se sudu koji je uputio zahtjev nalaže da izmijeni svoju sudsku praksu, Sud ničim ne obvezuje taj sud da prekorači svoje ovlasti. On podsjeća taj sud na ključnu ulogu koju ima zato da „zajamč[i] pravnu zaštitu koja za pojedince proizlazi iz odredbi prava Unije te da zajamči njihov puni učinak”²⁹. Nadalje, Sud također upozorava sud koji je uputio zahtjev da se „obveza država članica postizanja rezultata koji proizlazi iz direktive te njihova dužnost da poduzmu sve odgovarajuće mjere, opće ili posebne, potrebne da se osigura ispunjenje te obveze, odnosi [...] na sva tijela država članica, uključujući sudove kad je riječ o stvarima koje potpadaju pod njihovu nadležnost”³⁰.

72. Dakle, prepreka koju predstavlja sudska praksa nije usporediva s preprekom koju predstavlja postojanje nacionalne zakonodavne odredbe čiji je tekst nespojiv s pravilom prava Unije. U drugoj navedenoj situaciji nacionalni sud naime ne može ukloniti prepreku jer postoji opasnost da će na taj način zadirati u zakonodavne ovlasti preinačenjem predmetne odredbe.

73. Moram dodati da bi se priznanjem, da postojanje ustaljene nacionalne sudske prakse koja je protivna pravu Unije može predstavljati prepreku tome da nacionalni sud protumači nacionalnu odredbu u skladu s pravom Unije, uvelike umanjile mogućnosti te metode rješavanja sukoba između prava Unije i nacionalnih prava.

74. Osim toga, smatram da se u situaciji kao što je ona u glavnom postupku ni načelu pravne sigurnosti ni načelu zaštite legitimnih očekivanja ne protivi mogućnost suda koji je uputio zahtjev da protumači članak 2.a stavak 3. Zakona o zaposlenicima na način koji je u skladu s Direktivom 2000/78.

75. Konkretno, činjenica da bi takvo tumačenje nacionalnog prava od strane suda koji je uputio zahtjev dovelo do stvaranja obveze poslodavca da isplati otpremninu iz koje proizlazi spor u glavnom predmetu ne utječe na ovu analizu.

76. Doduše, iz sudske prakse Suda proizlazi da je „obveza nacionalnog suda da se pozove na sadržaj direktive prilikom tumačenja relevantnih pravila nacionalnog prava ograničena ako takvo tumačenje dovodi do nastanka obveze predviđene direktivom koja nije prenesena u nacionalno zakonodavstvo, a koja nastaje za pojedinca, ili, *a fortiori*, ako na temelju direktive ili zbog nepostojanja zakona za njezinu provedbu, dovodi do nastanka ili povećanja kaznene odgovornosti osoba koje krše te odredbe”³¹. Međutim, ta se sudska praksa ponajprije odnosi na ograničenja obveze usklađenog tumačenja u kaznenim stvarima³² i ne čini mi se da je treba shvatiti na način da sprečava tumačenje nacionalnog prava u skladu s direktivom koje bi dovelo do nastanka obveze plaćanja otpremnine za poslodavca, kako je slučaj u glavnom postupku.

29 — Vidjeti, među ostalim, presudu *Kücükdeveci* (C-555/07, EU:C:2010:21, t. 45. i navedenu sudsku praksu)

30 — *Ibid.* (t. 47. i navedena sudska praksa)

31 — Vidjeti, među ostalim, presudu *Arcaro* (C-168/95, EU:C:1996:363, t. 42. i navedenu sudsku praksu)

32 — Vidjeti, među ostalim, presudu *Caronna* (C-7/11, EU:C:2012:396, t. 51. i 52. i navedenu sudsku praksu)

77. Kad bi se doslovno tumačila formula, prema kojoj je obveza nacionalnog suda da se prilikom tumačenja relevantnih pravila svojeg nacionalnog prava pozove na sadržaj direktive ograničena ako takvo tumačenje dovodi do nastanka obveze za pojedinca predviđene direktivom koja nije prenesena u nacionalno zakonodavstvo, nametala bi drastična ograničenja načela tumačenja nacionalnog prava u skladu s direktivama Unije³³. Stoga smatram da se to ograničenje obveze usklađenog tumačenja ne može primijeniti izvan konteksta kaznenog postupka, u pogledu kojeg je Sud uostalom i dao tu izjavu³⁴.

78. Nadalje, u situaciji kao što je ona u glavnom postupku, obveza poslodavca da isplati otpremninu ne proizlazi izravno iz Direktive 2000/78, nego iz samog nacionalnog prava koje, zahvaljujući usklađenom tumačenju, poprima doseg ujednačen s njezinom formulacijom. Drugim riječima, ovdje nije riječ o situaciji u kojoj bi usklađenim tumačenjem za pojedinca nastala obveza predviđena direktivom bez potpore postojećeg nacionalnog prava. Upravo bi nacionalna odredba, pročišćena od značenja protivnog pravu Unije, poslodavcu nametala obvezu isplate otpremnine.

79. Konačno, valja podsjetiti da, u skladu s ustaljenom sudskom praksom, „tumačenje [...] pravila prava Unije koje mu Sud prida prilikom izvršavanja nadležnosti na temelju članka 267. UFEU-a po potrebi razjašnjava i određuje značenje i doseg toga pravila onako kako ga treba ili kako ga je trebalo razumjeti i primjenjivati od trenutka njegova stupanja na snagu. Drugim riječima, presuda u vezi s prethodnim pitanjem nije konstitutivne, nego isključivo deklarativne naravi, što znači da njezine posljedice načelno nastaju na dan stupanja na snagu pravila koje je Sud tumačio”³⁵. Kako tvrdi Sud, „[i]z toga proizlazi da tako tumačeno pravno pravilo sud može i mora primijeniti čak i na pravne odnose koji su se pojavili i nastali prije donošenja presude o zahtjevu za tumačenje ako su usto ispunjeni uvjeti koji omogućuju iznošenje spora o primjeni spomenutog pravnog pravila pred nadležne sudove”³⁶.

80. Nadalje, Sud dosljedno presuđuje da „[s]amo iznimno Sud može, primjenjujući opće načelo pravne sigurnosti koje je imanentno pravnom sustavu [Unije], biti doveden u situaciju da ograniči mogućnost da se zainteresirane osobe pozovu na odredbu koju je protumačio s ciljem dovođenja u pitanje pravnih odnosa ustanovljenih u dobroj vjeri”³⁷. Osim toga, „prema ustaljenoj sudskoj praksi Suda, takvo ograničenje može biti dopušteno samo u presudi kojom se odlučuje o traženom tumačenju”³⁸. Naime, kako tvrdi Sud, „nužno mora postojati jedinstveni trenutak utvrđivanja vremenskih učinaka traženog tumačenja koje Sud daje za odredbu prava [Unije]. U tom pogledu načelo prema kojem se ograničenje može prihvatiti isključivo u samoj presudi kojom se odlučuje o traženom tumačenju, jamči jednakost postupanja država članica i ostalih pojedinaca koji podliježu tom pravu i samim time ispunjava zahtjeve koji proizlaze iz načela pravne sigurnosti”³⁹.

81. Međutim, valja utvrditi da Sud u svojoj presudi *Ingeniørforeningen i Danmark* (C-499/08, EU:C:2010:600) nije ograničio vremenske učinke svojeg tumačenja Direktive 2000/78 u odnosu na članak 2.a stavak 3. Zakona o zaposlenicima. U okviru ovog prethodnog postupka Sud nije pozvan ponovno se izjasniti o usklađenosti te odredbe s navedenom direktivom, nego samo objasniti kako treba riješiti neusklađenost prava Unije i nacionalnog prava u okviru spora između pojedinaca. Stoga Sud u kontekstu ovog prethodnog postupka ne bi mogao ograničiti vremenske učinke svoje presude *Ingeniørforeningen i Danmark* (C-499/08, EU:C:2010:600) čak i da jest pozvan to učiniti, a što nije.

33 — Vidjeti mišljenje nezavisnog odvjetnika Jacobsa u predmetu *Centrosteeel* (C-456/98, EU:C:2000:137, t. 34.)

34 — *Idem.* Vidjeti s tim u vezi, među ostalim, Lenaerts, K., i Corthaut, T., „Of birds and hedges: the role of primacy in invoking norms of EU law”, *European Law Review*, 2006., svezak 31., br. 3., str. 287., posebno str. 295. i 296., kao i komentar presude Pfeiffer i dr. (C-397/01 do C-403/01, EU:C:2004:584) autorice Prechal, S., *Common Market Law Review*, 2005., svezak 42., str. 1445., osobito t. 6.4.

35 — Vidjeti, među ostalim, presudu Pohl (C-429/12, EU:C:2014:12, t. 30. i navedenu sudsku praksu)

36 — Vidjeti, među ostalim, presudu Meilicke i dr. (C-292/04, EU:C:2007:132, t. 34. i navedenu sudsku praksu)

37 — *Ibid.* (t. 35. i navedena sudska praksa)

38 — *Ibid.* (t. 36. i navedena sudska praksa)

39 — *Ibid.* (t. 37.)

82. Da je sud koji je uputio zahtjev u kontekstu ovog predmeta bio ovlašten ograničiti svoju obvezu usklađenog tumačenja pozivajući se na načelo pravne sigurnosti, to bi dovelo do ograničavanja vremenskih učinaka presude Ingeniørforeningen i Danmark (C-499/08, EU:C:2010:600), iako Sud nije smatrao da je takvo ograničenje opravdano tim načelom. Međutim, kao što se može zaključiti iz prethodno navedene sudske prakse o vremenskim učincima presuda koje se odnose na prethodno pitanje, samo Sud može odlučivati o vremenskim ograničenjima koja se primjenjuju na njegovo tumačenje⁴⁰.

83. Iz prethodno navedenog proizlazi da je sud koji je uputio zahtjev, pred kojim se vodi spor između pojedinaca obuhvaćenih područjem primjene Direktive 2000/78, kada primjenjuje odredbe svojeg nacionalnog prava, dužan protumačiti te odredbe na način da se mogu primijeniti u skladu s tekstem i ciljem te Direktive. Postojanje ustaljene nacionalne sudske prakse koja nije u skladu s Direktivom 2000/78 ne predstavlja prepreku tome da sud koji je uputio zahtjev provede obvezu usklađenog tumačenja. Osim toga, u okolnostima poput onih iz predmeta u glavnom postupku, ispunjenje te obveze ne protivi se ni načelu pravne sigurnosti ni načelu zaštite legitimnih očekivanja.

IV – Zaključak

84. S obzirom na prethodna razmatranja, predlažem Sudu da odgovori na prethodna pitanja koje je postavio Højesteret (Vrhovni sud) na sljedeći način:

Sud koji je uputio zahtjev, pred kojim se vodi spor između pojedinaca obuhvaćenih područjem primjene Direktive Vijeća 2000/78/EZ od 27. studenoga 2000. o uspostavi općeg okvira za jednako postupanje pri zapošljavanju i obavljanju zanimanja dužan je, kada primjenjuje odredbe svojeg nacionalnog prava, protumačiti te odredbe na način da se mogu primijeniti u skladu s tekstem i ciljem te direktive. Postojanje ustaljene nacionalne sudske prakse koja nije u skladu s Direktivom 2000/78 ne predstavlja prepreku tome da sud koji je uputio zahtjev provede obvezu usklađenog tumačenja. Osim toga, u okolnostima poput onih iz predmeta u glavnom postupku, ispunjenje te obveze ne protivi se ni načelu pravne sigurnosti ni načelu zaštite legitimnih očekivanja.

40 — Vidjeti presudu Barra i dr. (309/85, EU:C:1988:42, t. 13.)